

A MEGSZABADULÁSHOZ VEZETŐ ÖSVÉNY LÉNYEGE

- d) A megszabaduláshoz vezető ösvény lényegének kifejtése
 - i) Az élet, amely által megállítható a létezés körforgása
 - ii) Az ösvény, amelyet művelni kell a létezés körforgásának megállítása céljából
 - a' A három képzés indokltsága
 - 1' A tudat fegyelmezésének szintjei
 - 2' Ezek következményei
 - 3' A tárgyak, amelyeket megszüntetnek
 - b' A három képzés meghatározott sorrendje

Ahogyán Śri Jagan-mitrānanda mondja:⁵⁵³

Bár elmerültünk a létforgatag sűrűjében,
A határtalan és parttalan szenvedés óceánjában, [262]
Mégsem vagyunk kiábrándultak, nincsenek félelmeink; elégedettek
és izgatottak vagyunk.
Mi történik a tudatunkban?

Bár tűzben égünk, melynek lobogó lángjai
Az élelem- és otthonszerzés problémái, nyomorúsága és megpróbál-
tatásai,
Fáradozunk az ellátásunkon és végül mindent elveszítünk; és ott
van még az elválás, a betegség, az öregedés;
Hencegünk, hogy boldogok vagyunk. Ez örültség.

És:

Sajnos a világi szem vak;
Bár látod, ami nyilvánvaló,
Véletlenül sem gondolkodsz el rajta.
Rideggé váltál?

Vagyis, ahogyan Guhyadatta *A hét hajadon tanmeséjében* (*Saptakumārikāvadāna*) megállapítja:⁵⁵⁴

Olyannak látjuk a világ dolgait, mint a hold képmását a hullámozó vízben.

Olyannak látjuk a vágyakat, mint csuklyák árnyékát és haragos kígyók tekervényeit.

Látjuk e lényeket a szenvedés lángjával égni.

Ó Király, temetésünk közeleg; örüljünk, hogy elszántan törekedhetünk a megszabadulásra.

Amikor tehát átlátjátok, hogy a létforgatag környezete és lényei olyanok, mint a hold a szélről felkavart vízben – azaz múlandók, szétbomlók, egy pillanatra sem megnyugvók –, az érzéki tárgyak hasonlóak a mérges kígyók árnyékához – azaz értéktelenek, ám temérdek veszéllyel járnak –, s hogy az ötféle lényt megperzselte a háromféle szenvedés tüzének lángja, ébresszetek magatokban az északi gyermekéhez hasonló érzést, hogy tökéletesen felhagyjatok a létforgataghoz való ragaszkodással. Amint ez megtörténik, elszántan fogtok törekedni a megszabadulásra, vágyakozásokat pedig örömet talál a megszabadulásban.

Az „északi gyermek” kifejezés alatt a következőt értsétek: északon a pörkölt árpából készült liszt szűkösen áll rendelkezésre, emiatt az ott lakók kis adagokban fehérrépával táplálkoznak. Egyszer éhes gyerekek pörkölt árpalisztet szerettek volna enni, és anyjukat kérlelték. Anyjuk nem tudott ilyen ételt adni nekik, helyette friss fehérrépával kínálta őket, amit elutasítottak. Aztán szárított répát tett eléjük, de azt sem kívánták, ezért főtt répát tálalt fel nekik. Ők azonban erre sem tartottak igényt. Végül fagyasztott főtt répával próbálkozott, amit undorral, méltatlankodva utasítottak vissza: „Ez mind répa!” [263] Ehhez hasonlóan – ahogyan a kadampa (bka'-gdams-pa) tanítók mondták –, ha világi eseményt láttok, hallotok, vagy ilyen gondolatotok támad, ugyanezt az érzést keltsétek fel magatokban, mondván: „Ez a világ”, „Ez is a világ”, „Minden szenvedés”, illetőleg „Semmit sem akarok ezzel kezdeni.”

Ily módon, ha a létforgatagon belüli, kezdet nélküli vándorlásaitokon elmélkedtek, kiábrándulttá és elutasítóvá váltok, ha pedig azon elmélkedtek, hogy ezt a vándorlást a végtelenségig kell folytatnotok, akkor félelmet és aggodalmat keltetek magatokban. Amint arra Nāgārjuna a *Baráti levélben* figyelmeztet: azzal a meggyőződéssel, hogy a puszta szavakat felülmúljátok, vessetek véget a létforgatagba születésesteknek, minden ártalom gyökerének.⁵⁵⁵

A létforgatag pontosan ilyen. A születés
Istenségként, emberként, pokollakóként,
Éhező szellemként vagy állatként, semmi jót nem ígér.
Meg kell értened: a születés az ártalmak foglalatosa.

Mi több, a létforgatag mindkét okát: a karmát is és a mérgező ér-
zelmeket is el kell távolítanotok. Mindazonáltal, ami e kettőt illeti,
ha nincsenek mérgező érzelmeitek, nem születtek újjá, akármennyi
karmátok van. Következésképp, a mérgező érzelmeiteket kell meg-
semmisítenetek – a teljes és hiba nélküli ösvény művelésével –, amíg
ugyanis mérgező érzelmeitek vannak, addig még ha képesek is len-
nétek gyökerestül kiirtani a megelőzően felhalmozott karmátokat,
azonnal új karmát halmozódtak fel.

A megszabaduláshoz vezető ösvény lényegének kifejtése két rész-
ben történik:

1. Az élet, amely által megállítható a létezés körforgása
2. Az ösvény, amelyet művelni kell a létezés körforgásának
megállítása céljából

i) Az élet, amely által megállítható a létezés körforgása

A *Baráti levél*ben ez áll:⁵⁵⁶

Újjászületni helytelen nézetekkel, vagy nélkülözve egy győzedel-
mes szavait,
Vagy állatként, éhező szellemként, pokollakóként,
Vagy iskolázatlan lényként egy távoli helyen,
Ostobaként és némaként, vagy hosszú életű istenségként,
A szabadságot nélkülöző nyolc hibás feltétel valamelyikével sújtot-
tan.
Miután elnyerted a szabadságot, a megszabadulást mindezeketől,
Törekedj arra, hogy többé ne szüless.

Nem tudjátok a létforgatagba születést megállítani, ha arra nem
jött el az idő számotokra. Amint tehát szabadsággal és lehetőséggel
teljes életet nyertetek, azt [a születést] mindenképp *meg kell* állítano-
tok. [264] Ezt már elmagyaráztam.

A nagy jogi, Csáng-cshup-rin-csen ezt mondta:

Most eljött az ideje, hogy megkülönböztess magad a háziállatoktól.

Po-to-va pedig így beszélt:

Mióta a létforgatagban vándorolsz, önmagadtól ezt képtelen voltál
megállítani. Ez arra hajlamosít, hogy önmagadtól most se állítsd
meg. Nekünk azonban ezt muszáj megállítanunk, és ennek ma eljött
az ideje, hogy elnyertük a szabadságot és a lehetőséget.

Akik szabadsággal és lehetőséggel teljes életre tettek szert, azok esetében a családi környezet a vallás gyakorlását akadályozza, és számtalan hiányossággal jár. A visszavonult élet ennek épp ellenkezője: a lehető legalkalmasabb a létforgatag megállítására. A bölcs tehát örül az ilyen életnek.

A folyamatos elmélkedés a családban élés hibáin és a lemondás erényein, azok vezérfonala, akik szilárd elhatározással már lemondásban élnek, míg azokat, akik még nem váltak azzá, hozzásegíti ahhoz, hogy fejlesszék hajlandóságukat, és aztán e szerint tegyenek. Elmagyarázom, hogy ez miként történik.

A családban élő tehetős ember szenved, mert erejét megfeszítve védelmezi vagyonát, ha pedig szegény, akkor szenved, mert a vagyonszerzés hajszolása kimeríti. Mindezek tehát zavaros, örömtelen életre vezetnek, miközben azt képzelik, hogy az életük élvezetes. Meg kell értenetek, hogy ez a téveszme a rossz karma következménye. A *Szüléstörténetek füzére* mondja:⁵⁵⁷

Soha ne képzeld, hogy kellemes
A családi élet, hiszen olyan, mint a börtön.
Aki családban él, legyen akár gazdag, akár szegény,
Súlyosan beteg.

Szenved, mikor őrzi a vagyonát,
A másikat meg elcsigázza, hogy szerezni akar.
Akar gazdag, akár szegény,
Bizonyosan boldogtalan.

A zavar, hogy örömet leli a családi életben,
Vétkezésének pusztá következménye.

A tulajdon halmozása és az elégedetlenség, hogy még több legyen belőle, távol áll a lemondásban élőktől. Ha nem így lenne, nem különböznének a családban élőktől.

Továbbá, mivel a családban élés ellentétes a vallással, a vallás gyakorlása ilyen helyzetben igen nehéz. Ugyanebben a szövegben olvasható:⁵⁵⁸

Ha a családban élőt követed, [265]
Képtelen vagy tartózkodni a valótlan beszédtről,
És nem tarthatod magad távol
Azok megfenyítésétől, akik rosszat művelnek.

Vallásgyakorlóként, családban csak a szenvedést hajszolod;
Ha a családi élettel törődsz, hogyan gyakorolod a vallást?
A vallási tevékenység békés;
A családban élő a céljait irgalmat nem ismerve éri el.

Mivel e fogyatékoság a vallással szemben áll,
Aki önmagán segíteni akar, élhet-e családban?

Valamint:

A családi élet az önteltség, a büszkeség
És zavarodottság viperafészke.
Szétzúzza a nyugalmat és az üdvözült boldogságot;
Számptalan elviselhetetlen szenvedés helyszíne.
Szívesen tartózkodsz kígyóveremben?

Újra és újra elmélkedjete a családban élés hátrányain és törekedjete lemondó életre. A lemondásban élők megelégednek az alamizsnával, az egyszerű vallási öltözékekkel és az alamizsnás csészével. Visszavonuláskor elhagyják mérgező érzelmeiket és arra törekednek, hogy mások tiszteletének tárgyaivá váljanak. Ahogyan Guhyadatta *A hét hajadon tanmeséjében* mondja:⁵⁵⁹

Mikor jövünk
Lenyíratni hajunkat?
Mikor öltünk magunkra szemétből kivett öltözetet,
És keressük a magányt?

Csupán egy járomhossznyt előre tekintve,
Mikor fogunk feddhetetlenként,
Kezünkben szerény alamizsnás tálkát tartva,
Házról házra járva alamizsnában részesülni?

Sem anyagi nyereséghez, sem tisztelethez nem ragaszkodva,
Megtisztulva a mérgező érzelmek szúrós ingoványától,
Mikor válunk a városban élők
Támogatásának elfogadóivá?

A lemondásban élők megelégednek a szűkös étellel és itallal, és olyan ruházattal, amely súlyos a dértől, hiszen fejük fölött nincs tető, és fűből összehordott ágyon alszanak. Törekvésük csupán anynyi, hogy szemben egy fával, a puha gyepen pihenjenek, és a tanítás boldogságával és örömeivel táplálkozzanak. Ahogyan *A hét hajadon tanmeséje* mondja:⁵⁶⁰

Mikor szűnik meg ragaszkodásom testemhez,
És mikor ébredek fűhalmon,
Dértől átítatott ruhában,
S mikor veszek csupán szerény ételt és italt magamhoz? [266]

Mikor lesz öltözékem a selymes fű,
Mely olyan zöld, mint a trópusi madár,
És mikor pihenek szemközt egy fával,
Eme élet örömteli dolgaiból lakmározva?

Po-to-va így beszélt:

Havazás után az éjszaka kellős közepén beszakadt a ház teteje. Boldog lettem, mert valami olyasmi történt, mint *A hét hajadon tanmeséjében*. Semmi mást nem kívántam, csak hogy így gyakorolhassak.

A lemondásban élők leginkább egy réten vagy egy folyó partján időznek, és a saját és az élőlények teste közötti hasonlóságon, valamint a hullámok keletkezésén és elmúlásán elmélkednek. Arra törekednek, hogy mélyreható bölcsességükkel én-képzetüket – a létforgatag gyökerét és a hibás nézetek életre keltőjét – megszüntessék. Arra törekednek, hogy legyőzzék a létforgatag örömeihez fűződő rögeszméiket, és az élő- és élettelen világon, mint szemfényvesztő káprázatokon elmélkednek. Ahogyan *A hét hajadon tanmeséje* mondja:⁵⁶¹

Folyó partján vagy mezőn
Felismerjük-e újra és újra,
Hogy az éledő és elcsituló hullámok
És ez a világ hasonló?

Mikor szabadulunk meg
A pusztuló halmazok szemléletétől,
Minden hibás nézet szülőanyjától,
És mikor lesz, hogy nem kívánjuk a létforgatag élvezeteit?

Mikor jön a felismerés, hogy
Az élő- és élettelen világok olyanok,
Mint az álmok, az érzékszalódások, a mágus illúziói, a felhők,
Vagy a *gandharvák* városa?

Ezek az emberek valamennyien lemondásban éltek, miközben a magasabb megvalósításokra törekedtek. Cshe-ka-va mondta:

Ha valaki bölcsként az Aszkéták Völgyében él, akkor az apa a lényegét tekintve jól nevelte fel gyermekét.

Sha-ra-va pedig így beszélt:

Amikor a családban élők teendői megsokasodnak, ti, szerzetesek, öltözzetek fel rendesen és látogassátok meg őket. Ők ezt fogják gondolni: „A lemondó élet csodálatos!” Ez rejtett hajlandóságot ébreszt bennük, hogy jövő életükben lemondók legyenek.

*A családfő, Ugra kérdései sūtra*⁵⁶² a családban élő, törekvő bódhiszattvákról szól: [267]

A családban élő bódhiszattvák így gondolkodjanak: „Mikor hagyom el a családi életet, a szenvedés egyik eredetét, és mikor tapasztalom meg a lemondó életet? Mikor pihenek meg a közösségért munkálkodásban, a tisztító és éltető fogadalmak cselekedeteiben, a

felemelő korlátozások és a tiszteletadás tetteiben?" Ily módon leljék örömeiket a lemondóvá válás gondolatában.

Ebben az idézetben az áll, hogy az ilyen bódhiszattváknak leginkább a teljes beavatásra kell törekedniük.

Továbbá a *Mahāyāna sūtrák ékessége* ezt mondja:⁵⁶³

A lemondókhöz tartozók

Érdemei végtelenek.

Ezért a bódhiszattva, aki megőrzi fogadalmát,

Kiválóbb a családban élőnél.

Mindezt figyelembe véve, a lemondó életet a szabadság, azaz a létforgatagtól megszabadulás miatt dicsőítjük. A tanítás szerint ez a legmegfelelőbb életforma a mindentudásnak a Tökéletesség- és a Mantra jármű segítségével történő megvalósítására. Továbbá, a három fogadalomtípus közül a lemondás fogadalmi az egyéni megszabadulás fogadalmi. Ezért tehát tisztelnetek kell az egyéni megszabadulás fogadalmait, a tanítás gyökerét.

ii) Az ösvény, amelyet művelni kell a létezés körforgásának megállítása céljából

Ennek elmagyarázása három részben történik:

1. A három képzés indokoltsága
2. A három képzés meghatározott sorrendje
3. A három képzés lényege (24. fejezet)

Gyakorlatok a háromszoros becses ösvényen. A *Baráti levélben* ez áll:⁵⁶⁴

Még ha hajad vagy ruhád hirtelen lángra kapna,

Akkor is el kellene halasztanod a tűz oltását,

Hogy inkább a születés gyökeres megszüntetésére törekedj.

Ennél magasabb rendű cél nem létezik.

Az erkölcsi fegyelem, az összpontosítás és a bölcsesség révén

Megvalósítod a *nirvāṇát*, a béke és az önuralom szennyezetlen állapotát, ami

Időtlen, halhatatlan és kimeríthetetlen;

Mentes a földtől, a víztől, a tűztől, a széltől, a naptól és a holdtól.

a' A három képzés indokoltsága

Ezt három tényező figyelembevételével tárgyaljuk: (1) A tudat fegyelmezésének szintjei, (2) ennek következményei, és (3) a tárgyak, amelyek megszüntetnek.

1' A tudat fegyelmezésének szintjei

A három képzés valamennyi gyakorló kitűzött célját a következőképp teljesíti be. Az erkölcsi fegyelem képzése a zavart tudatot zavaratalanná alakítja. [268] Az összpontosítás képzése – a tudatképzés – a kiegyensúlyozatlan tudatot kiegyensúlyozza. A bölcsesség képzése a szabadságot nélkülöző tudatot megszabadítja.

2' Ezek következményei

A nem hanyatló erkölcsi fegyelem következménye a vágyvilág két boldog [emberi és isteni] újjászületése. A hanyatló erkölcsi fegyelem következménye az újjászületés a boldogtalan világokban. A tudat képzésének következménye a két boldog újjászületés a magasabb [az isteni forma és -forma nélküli] világokban. A bölcsességképzés következménye a megszabadulás. Röviden, a három képzés következménye a két cél: a magasabb [ember vagy isteni] állapotok és a végső jó [a megszabadulás vagy a mindentudás]. Mivel az előbbinek két része van – a boldog újjászületés a magasabb [isteni] világokba és a boldog újjászületés az alacsonyabb [vágy]világba – az ezeket beteljesítő képzés háromszoros. Az első kettő számbavétele *A jóga cselekedetek szintjeiben* található.

3' A tárgyak, amelyeket megszüntetnek

A korábbi tanítómesterek bizonyították, hogy a megszüntetésre kerülő tárgyakat – a mérgező érzelmeket – illetően a képzés háromszoros, annak megfelelően, hogy a megszüntetendő mérgező érzelmeket (1) gyengíti, (2) megnyilvánulásait elfojtja, vagy (3) a magjaikat gyökerestül kiirtja.

b' A három képzés meghatározott sorrendje

A három képzés sorrendjét *A jóga cselekedetek szintjeiben* idézett, *A Brahmā kívánsága sūtrából* (*Brahma-paripṛcchā-sūtra*) vett részlet magyarázza:⁵⁶⁵

Az erkölcsi fegyelem: a szilárd gyökérzet;

Az összpontosítás: a gyönyörködés a tudat nyugalmi állapotában;

A bölcsesség: a nemes személyek szemléletének elsajátítása és

A vétkezők szemléletének elhagyása.

A felsoroltak közül az erkölcsi fegyelem a gyökérzet, mivel a másik kettő ebből fejlődik ki. Az erkölcsi fegyelemtől függő összpontosítás a három képzés második tagja, amely örömeztetést kelt azáltal, hogy

megvalósítja a tudat meditatív egyensúlyát. A meditatív egyensúlytól függő bölcsesség a három képzés harmadik tagja, amely elhagyja a vétkezők szemléletét, miközben a valóság átlátása céljából elsajátítja a nemes személyek szemléletét.

JEGYZETEK

553. *Candra-rāja-lekha*, P5689: 251.3.1-2, 251.4.3-4.
554. *Sapta-kumārikāvādāna*, P5419: 228.5.5-7.
555. *Suhyī-lekha*: 103; P5682: 237.4.7.
556. Uo.: 63-64; P5682: 236.5.2-5.
557. Jm: 18.10-12; P5650: 29.3.5-7.
558. Uo.: 18.13-15, 18.20; P5650: 29.3.8-29.4.2, 29.4.7-8.
559. *Sapta-kumārikāvādāna*, P5419: 231.4.7-231.5.2.
560. Uo., P5419: 231.5.2-3.
561. Uo., P5419: 231.5.4-6.
562. *Gṛha-paty-ugra-paripṛcchā-sūtra*, P760: 265.4.6-8.
563. MSA: 20.5; P5521: 18.3.4-5.
564. *Suhyī-lekha*: 104; P5682: 237.4.7- 237.5.1.
565. *Yoga-caryā-bhūmi (Sa'i dngos gzhi)*, P5536: 309.3.3-4; vö. *Ārya-brahma-paripṛcchā-nāma-mahāyāna-sūtra*, P760